

3

۲-۱۹۴۱۶: عبدالرحمن محمد
 :مقتل‌الاشقیقین
 /: باهنام محمد عبدالرحمن
 .دهلی: مطبع مجتبی، ۱۳۰۹ ق. ۱۳۷۱ = ۱۳۷۱
 :۳۸ص
 :فارسی
 :این کتاب شامل ملاحظات مسوولین محمدی در ایران است

شماره کتابشناسی ملی
 سرشناسه
 :کتاب اصلی
 نام نخستین پدیدآور
 وضعیت نشر و پخش و غیره
 مشخصات ظاهری
 زبان اثر
 یادداشت‌های کلی
 یادداشت‌های مربوط به بررسی و تاریخچه...: کتاب سنگی

الكتب المشتملة على
الكتب من كتب
الكتب من كتب

الكتب المشتملة على
الكتب من كتب
الكتب من كتب

الموسم

٥٢٧٩٢

مشقح العالمين

بإتمام جناب مولانا محمد عبدالصمد شيخ تمام و تفتيح الكلام
بأذن مولانا محمد عبدالصمد شيخ تمام

در طبقاتی منظمی بطبع کرده

دان باین تفصیل است مهم بننگ حضرت رسالت پناہ صلی اللہ علیہ وسلم ہنم امیر المؤمنین علی ابن ابیطالب ہنم خواجه حسن بصری رحمتہ اللہ علیہم شیخ الاسلام خواجه محمد مصعب الدین چلیخ دہلوی تیس مدرسہ العزیز صلی اللہ علیہ وسلم خلیفہ صحابہ و اہل بیت جمعین۔ امام ابو جعفر الخانی بندہ نواز میان این شجرہ کلام فرمودند و سوسے دعاگوے کرد و دعاگوے روسے نیاز بر زمین آورد فرمودند اسے در پیش چہ نام داری بندہ را این بیت یاد کرد۔

بندہ را نام فریشتہ نمودید ہر چہ را لقب کنانہم
 مجلس اول۔ در میان پیر و مرید اتفاقا وہ بود دولت پابوس صہل خدمت مولانا محمد سادی مولانا صالح الدین و مولانا ابوالدین رحمتہ اللہ علیہم جمعین وغیران دیگر حضرت حاضر بود و در لفظ مبارک را نواز کردے در پیش در راہ مکتوب پیران گویند کہ اورا تصرف در باطن مرید باشد و در لفظ مشکلات ظاہر و باطن اورا سمج کردہ فادہ کائنات باطن اصناف کون تمام آنرا آئینہ چہ کون بودہ با خدا اورا پیر طریقت بایگفت گزینہ بیچ بعد از ان فرمودند کہ مرید صادق ان را گویند کہ آنچہ فریاد آن کند و آنچہ نلاید آن بیند و ہمسہ اوقات پیرا بر احوال خود حاضر ناظر بیند و مانند آنچہ اندیشہ نیک و بد در دل گذرد یادیک بہ پیش بر عرض نماید باصلاح و فساد کہ دروہ باشد پیرا تربیت کند مگر میا و ادول مرید یک ذرہ غیر از پیر یا خدا و ادا مرید صادق نیاید گفست بعد از ان ہم درین محل خواجه بندہ نواز بر لفظ مبارک را نواز کردے در پیش جوں این درویش یعنی دعاگوے مدافع حال نجرت سلطان الشافعی شیخ نظام الحق والدین تفسیر مدرسہ العزیز اراوت آورد و گفتہ و مجلس حاضر بود محمد بن درویش پیرت۔ خواجه ادا مدرسہ مبارک را خواجه بندہ نواز را میان درویشان وغیران مولانا نصیر الدین محمود روشن صاحبیت خوب دارہ الحدیث علی ذلک بزرگی سے فرمایید +

بانتاح

بسم اللہ الرحمن الرحیم

الحمد لله رب العالمین والصلوة والسلام علی رسول محمد وآلہ واصحابہ
 بیان استحضار المدرجات فی الدارین کہ این جو اسرار و این زوایا پیر الخاں پیر و در کا دانا
 مشیرک عمود الابرار قدوة الاشرار کما سالت کلین بر ان العاشقین نعم الشاخی نصیب الحق والین
 منع المدراس لہم بطل حیاتہ و لفا تم دعاگوے غیر محب المد فریاد کند کہ ازان صلح الایا
 می شنیدہ دین اوراق چند از ذکر نام سے منتقل العاشقین است و در علم می آید
 مشتمل بر وہ مجلس بر توفیق اللہ تعالی

مجلس اول۔ در میان پیر و مرید مجلس و وہم در میان توبہ و جزان مجلس سوم
 در بیان مشغلی بہ مجلس چہارم در بیان فرض دائمی و بیان ذکر خفی و جلی و باہست آن
 مجلس پنجم۔ در بیان اوقات نماز و فرض و نفل و اورا و جزان بہ مجلس ششم
 در بیان تلاوت کتران و یاد کردن آن بہ مجلس ہفتم۔ در بیان محبت و جزان بہ مجلس
 ہشتم۔ در بیان سلام و جزان بہ مجلس نهم۔ در بیان فضیلت دادن طعام +
 مجلس دہم۔ در بیان ترک دنیا و جزان الحمد علی ذلک۔ امر و ذکر این نکستہ بخت
 خواجہ بندہ نواز پیرت و بشراف اراوت مشرف شد و مجلس خواجه میان شجرہ طیبہ ایشادہ بود
 بر لفظ مبارک را نوازند کہ از سوال مقبول صلی اللہ علیہ وسلم و از خواجه کلان بابہ پابہ با صبیح

ضمیمہ روشن او ہر چہرہ کہ در عالم شہزادان دلان جملہ حق پذیر آمد
 بعد از ان ہمیرین محل آن فرمود کہ مونس العاشقین می نویسد کہ میر برود طریق است کیے
 رسمی و دوم حقیقی رسمی اول گویند کہ پیر اور القلمین کند کہ دیدہ ناکنی و خشنیدہ ناستنیدہ
 باشی و برست و طاعت حاضر باشی - حقیقی آنرا گویند کہ پیر اور القلمین آرد و دیگر کہ تو دروغ و
 پیرا صحبت من باشی یا من ہمراہ تو باشم بعد از ان بر لفظ مبارک را اندک شرح مبرود حقیقی
 دیگر است کہ این مفسر را ملازمت گیر تا او را مبر حقیقی توان گفت - اول غسل شریعت -
 دوم غسل طریقت - سوم غسل حقیقت ۴ پس غسل شریعت تن خود را پاک کردن از جنابت
 و غسل طریقت تجزی اختیار کردن است و غسل حقیقت تو با من کردن است بعد از ان ہمیرین محل فرمود
 کہ شرط بر حقیقی دیگر است کہ آنچہ پیر مبرود با یاد کہ در حال ایمان آرد در دکان شک نیاید و زیرا کہ پیر
 شامل مبرود است ہر خواہد گرفت از کس مالیت مبرود خواہد گرفت بعد از ان ہمیرین محل این حکایت بر لفظ
 مبارک را اندک وقتیکہ سببش شیخ آری در گفت کہ بر کعبیت آمدہ ام اگر شیخ قبول کند خواہد شہل گفت
 بیک شہزاد اورا تو قبول کنم زایم تو جان کنی مبرود گفت ہاں کہم خواہد مبرود تو کلہ کیونکہ گوی
 گفت لا الہ الا اللہ رسول اللہ - خواہد شہل گفت ہم چنین بگو لا الہ الا اللہ شہل رسول اللہ
 مبرود اعتقاد درست داشت بر نور ہم چنین گفت بعد از ان خواہد شہل فرمود کہ العیز شہل
 کیے از جا کران کینند آنحضرت است رسول صلی اللہ علیہ وسلم رسول خدا من است من اعتقاد
 ترا استخوان میگویم بعد از ان سخن در اعتقاد بیان سجدہ افتاد بر لفظ مبارک را اندک سجدہ
 غیر حق چنانہ تعالیٰ روا نیست - چنانچہ رسول صلی اللہ علیہ وسلم میفرمایند سجدہ لیس اللہ
 نقد کفر - یعنی ہر کہ سجدہ غیر حق تعالیٰ کند حقیق کافر گردد - نمود با اللہ سجدہ استخوان
 ہیستین راستی بود کہ مادر پرورد است و پیر را و سلاطین را سجدہ بیکہ و نہ چون وقت
 حضرت رسالت پناہ کہ سجدہ سجدہ سجدہ رفت مباح نامہ چنانچہ روزہ ایام ہفتی کہ پیش
 از ان رضن بودہ است در وقت رسالت پناہ ایام ہفتی را فرضیت نامہ اما استخوانی نامہ

چون استجاب سجدہ رفت مباح نامہ و ہمیرین سجدہ کسے کافر گردد +
 مجلس دوم - سخن در بیان توبہ انکارہ بود دولت با توس حاصل آمد لا الہ الا اللہ
 و مولانا ابوالہریرین تقدس اللہ سرہ العزیز و عزیزان دیگر بخدمت حاضر بودند بر لفظ مبارک را اندک
 اسے در ویش توبہ بہتر و فاضل تر آن باشد کہ تائب چون توبہ کند باید کہ بعد از ان کہ مصیبت
 کردہ توبہ او در دست آید - اگر اینچنین توبہ کند توبہ او درست نیامد بعد از ان ہمیرین
 محل فرمود کہ در راہ سلوک توبہ درست آن بود کہ تائب چون توبہ کند دلیل قوی ادا آن است
 کہ اگر خاک در دست گیرد و چنانچہ می آرد کہ چون شیخ الاسلام خواہد فیصل میاض
 ندس اللہ سرہ تائب شد پس ترک کرد از ان رخت اشیا کے خلق کہ در راہ زنی - بسندہ بود
 ہر کسے کہ اسباب خود را می طلبید اورا می داد از ان کس خود توبہ می طلبید چنانچہ در میان
 ایٹا کہ کینفر جہودی بود شیخ نوے خود توبہ نمی شد خواہد انہ معذرت کرد الغرض جہودی
 ردی سوی خواہد کرد و گفت اگر از نیر پاسے پشت خود را یک پشت خاک زرد بر ہی ملی تو
 خوشنود شوم خواہد بر نور دست نیر پاسے پشت کرد و پشت از بیرون آرد و او را بباد
 جہودی چون این را ممانند کردید بر فوراً ایمان آرد و مسلمان گردید و گفت کہ در توبہ
 تائب آمد - پس خاصیت ادا آن بود کہ در دست خاک گیرد و زرد کرد بعد از ان ہمیرین
 محل فرمود کہ اسے در ویش خشنیدہ ام از زبان دربار سلطان شیخ نظام الحق والبرین تقدس
 سرہ العزیز کہ توبہ شش نوع است - اول توبہ زبان است دوم توبہ چشم است سوم توبہ
 توس است چہام توبہ دست است پنجم توبہ پا است ششم توبہ نفس است ۴
 بعد از ان فرمود کہ اسے در ویش بر آنکہ اول توبہ زبان است کہ مردم توبہ کنند و
 از چنانہ شایستہ زبان را دور داند و پیرودہ گویند و از ناگفتنی توبہ کنند - دیگر است
 کہ کعبہ و مذبح و دو شکر از بگذارد و مقابلتہ قلبی بندد و بگوید الہی زبان را از پر گفتن توبہ
 بخش و جز ذکر خیریش دیگر از زبان من دور دار بعد از ان ہمیرین محل فرمود کہ اسے در ویش

تو در صفت گندگاران جانی عاجز و حیران
 بنرس اسے آخرا دانان ازل انصاف و سواد
 چو گوی شاه ترستان از صد قصر و صد تکیه
 بود جائے لوگوں ستان تباہی و تنہائی
 ہمین کہ خواجه بندہ نوازین و نواز نام کرد و درون حیرت مشغول شد بندہ و مطلق با گرفت
 الحمد للہ علی ذلک

مجلس سوم - در بیان مشغول شدن انتادہ بود دولت پائے پوس حاصل شد
 مولان زین الدین خواہر زادہ و مولانا منہاج الدین و عزیزان دیگر حاضر بود و خوبت بر لفظ
 مبارک ماند کہ اسے در ویش طالب حق سبحانہ تعالیٰ اسمی باید کہ شب در روز مشغول حق یا
 بہر حال کہ باشد از مشغولی حق غافل نباشد زیرا کہ مہمہاے حیات را دریں قالب غافل حق تعالیٰ
 شمار نماندہ است چنانچہ بزرگ میرزا بہ غافل از احتیاج و نفس یک نفس مباحش ہند شاہ ہمین نفس
 نفس واپسین بودہ تا نفس داری کہوش بعد از ان ہمین محل فرمود کہ اسے در ویش
 شنیدم از زبان دربار سلطان المشائخ نظام الحق و الشرح والدین قدس السمرہ العزیز
 کہ برکے مشغولی ہفت وقت است سہ روز روز چہار و شب و روز از نماز تا اشراق تا چاشت
 و بعد از ان نماز دیگر تا نماز شام و در شب از نماز شام تا عشاء از وقت عشاء تا وقت تہجد تا
 وقت صبح کا ذب تا وقت صبح صادق بعد از ان فرمودند کہ در محبوب العاشقین نہتہ ویدم
 کہ مشغول فارغ آنرا گویند کہ ظاہر و باطن مشغول بحق باشد و از دن حق فارغ بود چنانچہ بزرگ
 میفرمایند در زبان ہمہی گفتہ است

یہ ہی پوسن کر رہوں لے سا جن کہ نصبتا تھا
 سہ برس کیوں بیسوں کے کھیا دن با نصبت

بعد از ان ہمیرین محل فرمود بر لفظ مبارک ماند کہ اسے در ویش شیخ الاسلام خواہر زادہ
 چشتی قدس السمرہ العزیز در رسالہ الی نوبہ کہ ملازمست پنج چیز باہر کہ تو صاحبانی
 انور نہ حاصل آید اول مساک دوم کلام خدا خواندن اگر نتواند سوزہ اخلاص بخواند کہ
 خواندہ شود سوم ملازمست صوم اگر نتواند ایم بیض را روزہ دار و تہجد مستقیم تلبس کند

در رسالہ شیخ الاسلام خواہر حسین الحق و الشرح والدین قدس السمرہ العزیز فرمودند
 ویدہ ام کہ چون صبح صادق ہمہ پس ہفت اہم زبان حال پیش زبان زیاد کہ اسے
 زبان اگر خود نگاہ شقی باہر سلامت مانیم و اگر خود را نگاہ نہ شستی باہر ہلاک شدیم
 بعد از ان بر لفظ مبارک ماند کہ اسے در ویش شیخ الاسلام خواہر عثمان بارونی نقل کرد
 سمرہ العزیز در رسالہ خود آورده است کہ در سہ اعضائے آدمی شہوتی و ہواست حرکت کہ بسیار
 صاحب وقت آدمی شود پس تا آن زمان کہ از شہوت ہوا توبہ کند و اعضا را با طہارت نہ در صحت
 و کلام تمام توافرہ پس اسے در ویش اعلیٰ اعضا کے چشم است کہ در شہوت بیانی نماندہ
 دوم دست کہ صفت گرفتار و در نہادہ انور سوزش است کہ صفت شنیدن در دست
 چہام بینی کہ صفت بویدن در دست - پنجم کام کہ صفت شنیدن در دست
 زبان کہ صفت گفتن در دست ہفت تن کہ صفت سوزن در دست ہفت ہوش کہ در دست
 صفت انار شنیدن نیک و بد در دست بعد از ان ہمیرین محل فرمود کہ اسے در ویش
 توبہ ہمہ آن است کہ آدمی پیش از فکر توبہ کند چنانچہ در حدیث رسول اللہ صلی اللہ علیہ
 آردہ است عجلو بالصلاۃ قبل الفوت و عجلو بالتوبۃ قبل الموت یعنی شتابی کنید در نماز
 پیش از آنکہ فوت شدہ است و شتابی کنید در توبہ پیش از آنکہ وقت مرگ نشانہ رسید
 است بعد از ان بر لفظ مبارک ماند کہ اسے در ویش امروزی اہمیت شمر
 و المد اعلم فراد این قدر فرصت باید یا بنیاد چنانچہ شیخ الاسلام خواہر ظیف الدین قدس السمرہ
 العزیز می فرماید

دلا ام روزگار کے کن از دستگاری
 چو عقبی ساہ نہیلہ در انصاف کشاید

بہر بہا بیشتر کردی نباشد این زمانانی
 ساد این ندانید برو ما نامی شانانی

نکردی کار ہر شہتیا ان اگر خیران و شیرانی
 بگواے نعلب دل خستہ چارہ در غمے آنی

بیستم با وضو بودن بعد از آن سخن در بیان عالم آتاده که چهار عالم را گویند بر خلف مبارک
 را اندک اے در ویش در راه سلوک هر دویش که جز این چهار عالم زانرا خود در ویش
 نیست بروخ در ویش سگویند و می گویند که چون در ویش چهار عالم زانرا خود در ویش
 فرمود که در او شیخ الاسلام شیخ بهاء الدین زکریا قدس المدسر العزیز نوشته دیده ام
 که از آن چهار عالم یکی است ناموت است دوم ملکوت سوم جهوت چهارم لاهوت بعد از آن
 هر یکی را شرح داد و بیان فرمود که عالم حیات است و فعل این از احساس خمس
 است چنانچه خوردن و آشامیدن و بوییدن و دیدن و شنیدن چون سالک یا صفت
 و جلایة ازین عالم بگذرد و ازین همه صفات عالم دوم برسد که از عالم ملکوت بگذرد
 پس عالم ملکوت عالم فرشتگان است و فعل این تسبیح و تهلیل و قیام و رکوع و سجود است
 چون سالک ازین عالم بگذرد به عالم سوم رسد که آنرا عالم جهوت خوانند و این عالم بیخ است
 و فعل این صفات جمیده است چون شوق و ذوق و محبت و اشتیاق و طلب و دودید
 سکرو سهر و مجود چون ازین صفات بگذرد به عالم چهارم رسد که آنرا لاهوت گویند و
 این عالم بی نشان است چون سالک اینجا رسید از خود بر و این را لا مکان گویند اینجا
 که گفتگو است نه جستجو قولی تعالی ان الاریک المقنع بعد از آن بر لفظ مبارک راند
 که اے در ویش عالم ناسوت صفت نفس است و عالم ملکوت صفت دل و عالم جهوت
 صفت روح است و عالم لاهوت صفت نظر حمان است پس هر یکی را ازین صفتی است
 در خورا و وصفی نفس میل آورده این جهان است جائے شیطان است و صفت دل
 میل بهشت جاودان و صفت روح طلب رحمان است و اسرار نهان و هر که تا صفت نفس
 کند در جهنم آتاده است و هر که تا صفت دل کند در دوزخ اندک و هر که تا صفت روح کند
 در جوار خداوند تقدیم اند بعد از آن مناسب این حال را علمی شیخ الاسلام شیخ خبایب
 سهروردی قدس المدسر العزیز زبان مبارک راند *

گر در ره تن رومے بهیا ناست	درد در دل رومے بهشت ناست	سرایمی
درد در جهان رومے جانان خواهی	قصه یکم که حاصل است دیار است	
<p>همین که خواص بنده نوازین فوایر نام کرده در ناز بیست بنده و خلق با گشت الحمر طبعی طاعت مجلس چهارم - سخن در بیان فرض دائمی و میان و کفری و جلی و ما هیست آن آتاده دوست با بوس حاصل شد مولانا بهر الدین مولانا سلج الدین میران سید محمد در خیزان دیگر همه بنده حاضر بودند بر خلف مبارک راند که اے در ویش سالک راه حق تعالی را می باید دانست که حیات آنست که در یاد حق سبحانی بگذرد و غیر این حالت بعد از آن فرمود که حدیث خواص عالم صلح آمده است کل نفس یتخرج بغیر ذر الذر انما هی موت - یعنی هر دم که بیرون می آید و فرزندشند اگر در آن دم سالک در یاد حق عمل و عبادت باشد پس در آن دم تمام حیات است و حیات آنست که در یاد حق گذرد چنانچه بزرگی بیاید زندگانی نتوان گفت حیات که مر است</p>		
بعد از آن بهرین محل فرمود بر خلف مبارک راند که اے در ویش چون پس چنین است	زندة آنست که او صحت حیات دارد	
<p>که از یاد حق سبحانی نماند باقی باشد و هر جا که باشد در یاد حق باشد چنانچه فرزان میشود قال المدتیانی فاذا کلامه قیاما و تعود علی جنونهم یعنی یاد کنیم قدامت تعالی را در حالت ایستادن نشستن و حالت غلطیدن پس اے در ویش فرزان اینچنین میشود که شب و روز دمدم در یاد حق باشی و هیچ رومے بے یاد حق نگذری بعد از آن مناسب اینجا اینست بر خلف مبارک راند *</p>		
خوش وقت آن کسان که همه روز تا به شب	تسبیح ورد نشان است بهر دست بیت دوست	
بعد از آن - بهرین محل بر خلف مبارک راند که اے در ویش اینچنین یاد و احوال کمال فیض باشد در نام الفرض آنرا گویند که هر نفسی که بیرون می آید سالک را یاد کند که لا اله الا الله محمد رسول لا اله الا الله در صورت آمده است من لم یؤد الفرض الا کمال من یقبل الله فی فرض الوقت یعنی		

ذکر آمدند که گوش خوب نشنود اینجا ذکر تعلق خاطر بنا بر طریق ضعیف آن است چنانچه حضرت شیخ
 شریح العالم فرموده است و الدین قوس المده الغیر خورشید است و در دست راست
 نفس را حس کند یعنی دم را به بند قاصد که تکلیف نفس رسد در دم فکر یا خد چون کار از تکلیف
 نفس بگذرد و طاقت بشری نمود پس از چنین اشغال دل مصداق شود تکلیف نفس سخت تر است
 از آتش تنگ نفس که در گرد و داشت بگذرد و آنچه که در گرد و باشد برود در دل پاک
 و صاف شود بعد از آن فرمود که این راه کم خوردن و در شب بیدار بودن است که بر کم خوردن
 دست زدن نان خشک بخورد زنده التماس کرد چه مقابله باید نمود که در حدیث آمده است
 شیخی اساک علی بن الطعمام یعنی ساک را باید که میان خمر و خنده خورند که آری و دیگر
 آنکه اگر شتهای گمان است در خوردن دیگر چنان خورد که کالی بر روی آرد یعنی میان خورد -
 بعد از آن فرمود که در حدیث آمده است ان لکته یعنی القلب الجائع و لو کان کافرا لاسیما
 اهل الایمان یعنی پیوستگی که کتک هر آینه در دل اگر سست است اگر چه کافر بود و خاصه اهل ایمان
 بعد از آن بر نطق مبارک را تذکره است در ویش ساک را می باید که زینت احوال صائم
 باشد که فضیلت صوم بسیار است بعد از آن بهرین عمل فرمود که شیخ الاسلام شیخ
 شریح العالم فرموده است و الدین قوس المده الغیر میفرماید که ساک را می باید راست
 که تا تزکیه و تصفیه و تجلیه کند هرگز تمام نرسد و چهارم در ویشی پیدانشود زیرا که این حصول
 از برای سعادت است که شریعت دوم طریقت سوم حقیقت پس حصول شریعت در
 تزکیه نفس است که خوردن و فاعل بسیار گزاف و خاصه در شب و حصول طریقت در
 تصفیه دل است در نماز گذاردن در روزه نشستن و در سبیم فکر چنانچه مشغول بودن حصول
 حقیقت در تجلیه روح است به نشستن بر روی زنی و جلی و طے و در سبیم بزرگنشی ملازمت نمودن
 بعد از آن بر نطق مبارک که اے در ویش چون تجلیه روح حاصل شد پس محال نشد
 تجلیه روح آنست که این زینت گوهر که درون گنج دل است روشن شود اول ذکر گنج

مفتاح العاشقین

هر که فرض دائم ادا نکند حق تعالی بر گزرت قبول نکند فرض وقتی ادا و این چهار فرض وقتی
 ادا نشد آنچه نماز روز و روزه حج و زکوة و این بنعم فرض لاله الله محمد رسول الله فرض
 دائمی است پس ساک راه حق سبحانه تعالی را باید که از این چهار فرض دائم فرض غافل
 نباشد چنانچه شیخ الاسلام خواصه بود در حدیثی میفرماید
 منزلے یا در مولا یک نفس را اگر در صوم یا در کوشش
 پس هر نفسی که بر آید و فرض خدا یکس را باید که بعد از این حال فاکر باشد تا از ملازمت
 ذکر دل اصلاح یا به چنانچه در حدیث آمده است نکل نمی مصقله و مصقله القلب ذکر
 الله تعالی است بعد از آن بهرین عمل فرمود که اے در ویش یعنی در ویش آن بر بند
 که زبان ایشان ساک باشد و دل حق مشغول دارد چنانچه گوش خود شنود بعد از آن
 فرمود که اے در ویش شنیده ام از زبان دربار سلطان الشیخ شیخ نظام الحق والدین
 قدس الله سره الغیر میفرماید که در وید و نوع است یعنی دوم جلی فا ساک را می باید
 که از ابتدا حاصل فکر چنانچه مشغول باشد بعد از آن ذکر ضعیف ذکر چنانچه بر زبان دراد
 باید که در گفتن ذکر زبان ملازمت نماید تا از کثرت ذکر چنانچه حاصل شود و ذکر چنانچه
 بهرین طریق گوید اول سه بار لا اله الا الله گوید چهار بار محمد رسول الله گوید و پنجم بار
 لا اله الا الله گوید ششم بار محمد رسول الله گوید با زینت بار لا اله الا الله گوید هفتم بار
 محمد رسول الله بعد از آن فرمود که در وقت گفتن ذکر هر دو دست خود را بر هر دو زانو
 نهاده گوید لا اله الا الله در حالت گفتن سر بر نهاده و در آن حالت از جانب چپ دست خود
 و هم چنین تصور کند که بر هر سه حق است بیرون گوید چنانچه هرگز میفرماید
 سبحان الله رب العالمین الحمد لله رب العالمین بعد از آن سر از جانب راست بجانب چپ
 برود و گوید لا اله الا الله در حالت گفتن اللهم صل علی محمد و آل محمد
 که حق تعالی دعا بعد از آن بزرگ اسم الله مشغول شود و ذکر اسم الله بعد از آن گوید که اذکار

کلام الله

ظاهر شود وصف گوهر ظاهر شدن است که نکل وجود موجودات منفرد گردد بعد از آن گوهر عشق ظاهر گردد وصف گوهر دل ظاهر شدن است که همه شوق و اشتیاق درود اندوه و جبرانی و بی خودی خود با خواست حق باشد بعد از آن گوهر محبت پیدا گردد وصف گوهر محبت ظاهر شدن است که دل از محبت غیر خالی باشد و همه احوال رفاه می باشد چه بدشقی می باشد تا تعالی از آن پند نه بر ارضی بود بعد از آن گوهر سر ظاهر گردد وصف گوهر سر ظاهر شدن است که آنگاه می آرد ارواح از او رها می بنده را می دهد بعد از آن گوهر روح پیدا شود و وصف گوهر روح ظاهر شدن است که هیچ ساعت از طاعت حق خالی نباشد بعد از آن گوهر معرفت بر آید وصف گوهر معرفت پیدا شدن است که هر پیش قدمی خود و هر چه گوید حق گوید و هر چه می رود و می رود بعد از آن گوهر فقر پیدا شود و وصف گوهر فقر پیدا شدن آن است که از کل اشیا مستغنی باشد بعد از آن گوهر غمزه که در پیش چمن ایکنس انجبار سرد پیش دریا پیر نهایت حقیقت برسد متصف با نور تجلی شود و نوره هزار عالم امیان و دانگشت اوقتی پیدا کند و در آن عالم و کمال همچون و بگون قدرت حق تا نشا کند و آن مقدار که صفت نصیب او است در آن دریا که می کند و هر جای که در قدرت او است او را رفوزی شود و قافا را بدید که این سعادت خود را بی نصیب نگرداند بعد از آن این ایام است که از زبان دربار حضرت سلطان المشائخ بیرون آمده است فرمود -

تو آن راه نرفته از آن ره نمونده	در نه راهی در گمراه نشودند
جان در ره دوست با ز گرمی نخواهی	تو نه چنان شوی که ایشان بودند

همین که خواهم بنده نواز این نوا که تمام کرد درون حجه شریفه و خلق با گشت انوار علی که مجلس پنجم در میان اوقات نماز فرض و نفل و اورد و جز آن افتاده بود و وقت پاست بوس حاصل شد مولانا محمودی و مولانا امین الدین و مولانا عبدالبر البربرین همه علمیه جمعین و همه عزیزان دیگر حاضر بود بر لفظ مبارک را تا که اے و در پیش نا که بوقت

گنار دره شود و وصف آن نماز و وصف نیاید بعد از آن فرمود که در مسعودی نوشته دیده ام بروایت امام محمد باقر رحمه الله علیه نماز بروقت ادا کرده شود بسیار که وقت در کمیت افتد آن نماز رها نمود بعد از آن بعد از آن عمل فرمود که اے در پیش وجهی سلیمان نوشته دیده ام نماز که بوقت گذارده شود آن معتبر و قبول است و گفته اے نماز وقت است که اول نماز صحیح صادق تا طلوع آفتاب و وقت ظهر را گذارتن آفتاب آرسیدن سایه دو چند سوسا اے سایه اصلی گذارتن وقت عصر بخروج وقت ظهر تا غروب آفتاب و اول وقت مغرب بخروج وقت عصر و آخر وقت از فرستادن شفق و آن سپیدی که بعد از سرخی بود بعد از آن بعد از آن عمل فرمود که بقیه امام شافعی امام ابو یوسف رحمه الله علیهما وقت مغرب این مقدار که وضو ساز و پنج رکعت نماز گذارده وقت عشا وقت و تراویح شب نشین شریفی که تا طلوع صبح صادق بعد از آن بعد از آن عمل فرمود که اے در پیش شنیدیم ام از زبان و را با سلطان المشائخ حضرت شیخ نظام الحق زالمربین توس المدیره العزیز که آنچه از رسول المصلی المد علییه وسلم گذارده است آن بر سر طریق است که تعلق بوقت دارد و دم تعلق به سبب دارد و سوم نماز که تعلق بوقت دارد و سبب آن نماز که هر روز است آن این است پنج فرضه است و سه نفل یکی نماز چاشت و دیگری پشت رکعت اولین است بعد از شام اگر پشت رکعت گذاردن نماز پیش رکعت بس سلام گذارد پس هر روز را نماز اے آورده است که حضرت رسالت پناه صلی الله علیه و سلم در غده گذارده است اما نماز که در هر سال است آن چهار نماز است دو نماز عیدین یکی نماز تراویح یکی نماز شب بر بعد از آن بر لفظ مبارک را تا که اے و در پیش این همه نماز که گفته شد تعلق بوقت دارد اما نماز که تعلق به سبب دارد آن دو نماز است یکی پشت قافا نماز کسوف و خسوف اما نماز که تعلق بوقت دارد بنده به سبب آن نماز پنج است هر وقت که خواهر گذارد بعد از آن فرمود که اے در پیش هر که بخواند که بجان در عمل آرد پس بیون ترتیب نماز است نماز -

اول وقت تحریک بد وضو کند بعد از آن دو گانه شکر گذارد بعد از آن سه بار این
 است بخواند بسم الله الرحمن الرحیم سبحان الله عین تسویح و عین تصبیح و الهم
 فی السموات والارض و عین تطهر و عین تطهر الحی من البیت و تخرج البیت من
 الحی و یحیی الارض بعد مدها و لذک تحرجون بعد از آن دو رکعت سنت نماز باراد
 گذارد در رکعت اول الحمد بخواند و در رکعت دوم بعد نماز تحذیر بید از آن
 جهنم از نماز باراد فارغ شود و اینها بخواند اللهم زدنا و زدنا و زدنا و زدنا و زدنا
 طاعتنا و زود نعمتنا و عشتنا و زدنا و زدنا و زدنا و زدنا و زدنا و زدنا و زدنا
 در وقت استناده و طهارت و در وقت نماز کبریه جمیع حروف القرآن و بحرینت محصلی بعد
 علیه و سلم بر عتک یا زعم الهمین و این وقت را نیمت دار و تا طلوع آفتاب بعد
 نماز اشراق بخواند مشغول باشد یعنی بعد از آن وقت نماز پشت در آب پس از آن
 رکعت بگذارد و بعد سلام و در چهار رکعت اول چهار تا بخواند برین طریق در رکعت اول
 انا و حینا و در رکعت دوم انا و اسلنا و در رکعت سوم انا و انزلنا و در رکعت چهارم اعلینا
 و چهار رکعت دیگر و اول و انتمس و در رکعت دوم و الیل و در رکعت سوم و صبحی
 و در چهارم اللهم شج و دیگر چهار رکعت باقی چهار رکعت چهار قل بخواند بعد از آن -
 چون وقت زوال آید یعنی چون آنک سائید بگرد پس چهار رکعت فی الزوال بگذارد و
 در چهار رکعت سنت نماز پیشین چهار قل بخواند بعد از آن بعدین عمل زود که اس
 در پیش در کتب حجیه الاسلام نوشته دیده ام که بعد از نماز دیگر پنجبار سوره عمه بخواند و ذکر
 اسیر محبت حق سبحانه تعالی شود بعد از آن بعدین عمل زود که اس در پیش فعل است
 از شیخ الاسلام خواجه محمد حجتی قدس المدرسه العزیزه که بعد از نماز شام بکوت رکعت
 ادا بین بگذارد و هر چه ادا بخواند و در سجده سه بار گوید اللهم ارزقنی توبه توجب
 حیبتک فی قلبی یا محیب التوابین بعد از آن دو رکعت حقت الایمان بگذارد و بخواند -

صلواته

در رکعت اول هفت بار سوره اخلاص یکبار سوره الناس فخلق و در رکعت دوم نیز هفت بار
 سوره اخلاص و یک بار سوره الناس بعد از آن سه سجده نهد سه بار گوید یا حی یا قیوم یعنی
 علی الایمان پس دلیل است که حق سبحانه تعالی او را ایمان روزی گرداند و هر چه می کند بگذرد و بقا
 رسد بعد از آن فرمود که اس در پیش در اسرار الاله الیا نبشته دیده ام که بعد از نماز عشا
 دو رکعت براسه روشنائی چشم بخواند در هر رکعت بعد از فاتحه تا اعیننا سه بار بخواند بعد
 سه سجده نهد و گوید یعنی بسمی و بعد می وصلها الوارث چشم او چنان روشن شود که در روز
 اگر او کبک بگوید بعد از آن فرمود که اس در پیش شنیده ام از زبان دربار سلطان المشایخ شیخ
 نظام الحی و الشرح الدین قدس المدرسه العزیزه که در نیم شب بر خیزد و توبه و وضو کند
 بعد از آن دو رکعت صلواته العاشقین بگذرد و قرأت او این است در هر رکعت فاتحه خواند
 و بعد بار الله گوید بعد صلوة گوید بعد از آن بکر علی و ضعی مشغول شود چون از ذکر
 فارغ شود و از ده رکعت نماز تهجد بگذارد و بعد سلام و قرأت برین طریق بخواند در رکعت اول
 بعد فاتحه آیت الکرسی سه بار بخواند و در رکعت دوم بعد از فاتحه اخلاص پنجبار و در رکعت سوم
 را بخواند بسم الله الرحمن الرحیم یا سبب الاسباب و یا معنی الایوب یا متقلب العلوب الابل
 یا دلیل التجهیز اشدنی و یا غیاث المتغیضین افشعی توکلت علیک یا رب و اوفض الکرامیک یا رب
 ارحم ذلالتی و الا بعد اسلی العظیم و ایاک استعین بر عتک یا ارحم الرحیمین بعد از آن
 بعدین عمل زود که اس در پیش در بیداری شب اختلاف است بعضی شایخ در اول
 شب بیداری بود و بعضی اول شب خواب می کردند چون نیم شب می شد بیداری گشتند
 تا طریقی بهتر است چنانچه شیخ الشایخ شیخ نظام الحق الدین قدس المدرسه العزیزه را
 بود که چون نیم شب بیدار شد اس موملانا مومن حاضر بودی نماز شایخ بگذارد
 بعد از آن تا صبح صادق بیدار بود و تمام نیم شب در تلاوت قرآن و نماز ذکر فکر

گذا رانیدی بعد از آن هم برین محل فرود که اے درویش مناسیح چنین چنین کرد ۱۵ و تبار
 قرب رسیدید انرا فیض الهی نازل شود تا جا جدا جتها و چنین کرد ۱۵ و تبار
 گریه از دهر بولیتین باید اجتهاد بیاورد که نامکان بخش خواهد خواند هم از نیا سواد بیاورد
 چون خواهد بنده نواز این فواید حقائق تمام کرد در نماز پیوست بنده و قطع با گذشت

الحمد لله علی ذلک +

مجلس ششم - سخن در بیان تلاوت قرآن اناده بود دولت پابوس حاصل شد
 و عزیزان اہل سلوک حاضر بودند برفظ مبارک مانند که اے درویش تلاوت قرآن بهتر
 و فاضلت از جمله عبادت است در دنیا و آخرت و هر چه در آنهاست پس اے درویش
 چون عبادتے فاضلت از خواندن قرآن نیست مردم را باید که از تہنہین نعمت ناقل باشد خود
 بی نصیب نگراند بعد از آن هم برین محل فرود که در سال حجۃ الاسلام می نویسند
 کہ ہر روزی کہ قرآن فرود آید اہل از مصیبت و ہر پاک کرد بعد از آن برفظ مبارک
 مانند کہ اے درویش شنیدہ ام از زبان دیگر حضرت سلطان الشاہ شیخ نظام الحق الدین
 قدس المدبرہ الغریزہ کہ در تلاوت قرآن دو صنعت است یکے خط چشم یعنی روشنائی چشم
 کہ بہت کم نشود و ہرگز در دکن دویم بروقتے کہ تلاوت کند ثواب نہایت ہزار سالہ در نماز
 اعمال او نشست کند چنان قدر ہی از انامہ سیماہ او یک کند بعد از آن فرود اے
 درویش در مصباح الارواح بنشہ دیدہ ام چون حافظ قرآن نقل میکند جان او در
 تبدیل نور میکند او را نزدیک و ہزار بار بار نور تجلی او را نصب میکند بعد از آن
 ہم برین محل فرود کہ اے درویش فرود قیامت آید و صد تا حافظ کلام المدبرہ در وقت
 نصیم ہر روز در ہر نفری را علمہ تجلی میشود چنانچہ ہی از دکن فرود اے قیامت جملہ
 امیاد و امیاد ایشان را یکبارگی تجلی خواهد شد ہم برین محل دعا کہ اے التماس کرد کہ اگر
 یاد گرفتن ہمسر نشود تا ظر بگوینہ باشد برفظ مبارک را نو کہ سیکو باشد و در قرآن دیدہ حافظ ہند

ہر حرفی کہ در نظر او افتد طاعت صد سالہ در نماز اعمال او بنویسند بعد از آن ہم برین
 علی فرود کہ در دلیل اسالکین نوشتہ دیدہ ام ہر کہ خواہد مرا حفظ روزی شود بیا کہ صورت
 دفع را ملازمت نماید حق سبحانہ تعالی از برکت سورہ یوسف او را حفظ روزی کند بعد
 زان فرود کہ نقل است از شیخ الاسلام شیخ معین الحق والشیح والدین کہ شیخ الاسلام
 داعیہ ابو یوسف چشتی رحمتہ المد علیہ را قرآن یاد نمود این سبب خاطر تر بود و در شیخ
 ہشہا خواہد عالم حضرت محمد مصطفی صلی المد علیہ وسلم را در خواب دید رسول طیب السلام
 نمود کہ چنانچہ گفت با سئل المد سبب یاد رفتن قرآن کہ مرا حفظ قرآن نصیب شود
 سئل فقال فرمود کہ ہر روز سورہ یوسف بخوان تا ترا حفظ روزی شود شیخ الاسلام خواہد
 ابو یوسف چشتی قوس سو گفت کہ چون من بیارم بکم بر حکم فرمودہ اشارت آن سرانیدہ دنیا
 آخرت سورہ یوسف را ملازمت نمود از فضل سبحانہ تعالی بعد از چند روز مرا تمام
 قرآن حفظ شد آخر عمر چنان شدم کہ ہر روز پنج ختم می کردم بسا زان در کار مشغول
 شدم بعد فرود اے درویش شیخ الاسلام قطب الحق والدین قوس المدبرہ الغریز
 در مذاک حال قرآن یاد نمود برین سبب خاطر تر بود کہ گفت شیخ نے از ہشہا رسول خدا
 را در خواب دیدم و دیدہ خود را در پایے ہایون نہادم و گفتے خطبے دارم اگر زمان شود
 عرض کنم فرمود بگو گفت کہ مرا قرآن حفظ شود رسول خدا فرمود کہ ملازمت سورہ یوسف
 را یاد کن تا قرآن یاد شود شیخ الاسلام خواہد قطب الدین اختیار ارضی قوس المدبرہ الغریز
 گفت چون بیدار شدم سورہ یوسف ملازمت نمودم از برکت خواندن سورہ مذکورہ تمام
 قرآن حفظ شد بعد از آن فرمود کہ اے درویش ہر کہ خواہد مرا قرآن روزی شود
 بیا کہ سورہ یوسف را ملازمت نماید تا از برکت خواندن و یاد رفتن سورہ یوسف حفظ قرآن
 نصیب با و شود ہمین کہ توضیح بندہ نواز این فواید تمام کرد در روزن جمہ مشغول شد بندہ
 و قطع با گذشت الحمد لله علی ذلک +

مجلس هفتم - سخن در بیان محبت افشاده بود جز آن دولت پالسته یوس حاصل شد -
 مولانا بدالدین و مولانا شجاع الدین و مولانا سادی و میران سید محمد و غیر آن همه بخدمت
 مبارک حاضر بودند و بلفظ مبارک را نکرده اند و در پیش هر که محبت حق تعالی است ابرار محبت
 غیر چه کار زیرا که در دل که محبت حق تعالی و آید در آن دل محبت غیر چگونه تواند که ماند +
 بعد از آن هم برین عمل نمود که اے درویش در این لاله لوح بنشسته دیده ام که وقتی
 بزنگی در عالم سکر بود در آن حالت بر زبان خود روانه که لیس لی سواک خلد اقلی بلیک را خفت
 یعنی نیست مرا بغیر تو نصیب و نیست دل من ناکل به یکس هنوز بعد از آن بعد برین عمل نمود
 که ای درویش تمام محبت از بهبه تمام بالاتر است و لائق این مقام کسی باشد که از کل مرادات
 نافع شود و بجز طلب حق تعالی او را شعور کی نباشد بعد از آن فرمود که ای درویش شنیده ام
 از زبان حضرت سلطان المشائخ شیخ نظام الحق و الشیخ هالدین تدریس کرده که محبت بود و نفع
 است کی محبت ذات است و دم محبت صفات محبت ذات از موهب است و محبت صفات
 از موهب است و بر چه از موهب است کسب و عمل شده را بدان تعلق نیست و هر چه از
 کسب است طریق کسب است بعد از آن بهترین عمل فرمود که در اسرار العارفتین
 نوشته دیده ام که بتندی چون در محبت ملائمت نماند پس چهار چیز پیش او بنید کی خاتم دم زیا
 ستم نفس چپام شیطان پس طریق دفع خلق عورت است و دفع دنیا قناعت است و طریق
 نفس و شیطان التجا کردن و صیدم با حق تعالی است چون کن این هر دو صفت قدیم احمد
 طالب را از محبت حق بل و علا در محبت غیر از آن بعد از آن فرمود که ای درویش در
 مونس الارواح نوشته دیده ام که نزدی خواجی حسن بصری را پرسید که مقام محبت کی رسیدی
 گفت در سر روز بعد از ادات اول روز ترک دنیا و خلق کردم و در دم ترک عجبی دانچه در وقت
 کردم روز سوم در مقام محبت رسیدم چون این سخن را بشنید بصری را شنیدند گفت رسید
 اما دیگر ده گشت مراد طلب حق محبت گرفت اول قدم خود را با ختم و با قدم دوم عجبی را
 دانچه در دست انداختم و قدم سوم مقام محبت رسیدم بعد از آن بر لفظ مبارک را نکرده

ای درویش محبت خاص آن باشد که از کار کنی از کار که دوست سیداری بر کسی که او را دوست
 سیداری برای کسی چنانچه هم ترا ایمان از بر سرستی دوستی حق پس از قرآن میگرد فرزان آمد که ای
 ای ایمان از بر سرستی دوستی مانا چنی پس خود قرآن کن کن که ای که ای او گویند پنداری از بهشت
 رسانده ام او را قرآن کن و پس خود را بگذارد بعد از آن خواهی بنده نواز چشم بر آید که
 ای بگریست چون هوش آمد فرمود که ای درویش صادق و محبت کسی است اگر او را ندانند و نه
 گفتند یا در آن بیخوندند او را باید که در آن حال ثابت باشد و اگر چنین نبود در سلوک محبت ثابت
 قدم نبود بعد از آن بر لفظ مبارک را نکرده که در دلیل العاشقین می نویسد که چون خواهی منصور حلاج
 را بر سر باران آرد در فرزان شد که بر او گفتند خود قصص کنان بر سر باران آمد و روی سوی خلق
 کرد و گفت محبت و عشق با منی در حرکت نماز است و در صوفی آن درست نبود که بخوان خود
 دان بر سر راست که گفتان فی الشیخ الوضو لا بد من بعد از آن خواهی شلی از رسول کرد
 که کایت در محبت چیست گفت آنگه دست و پا که بر نه و دار کنند و از سر صدق بر خون
 از برای محبوب سرچ کنند در اول روز یکشنبه و دوم زنده و سوم روز یونزد و سوم روز فاطمه
 او را در آب روان اندازند هر که او در محبت چنین صادق بود لائق مقام محبت باشد بهرین
 عمل خواهد بنده نواز چشم بر آید که بهای گریست و گفت نعمه زود بیفتاد و بهوش شد
 در صدق محبت خواهی محبت فرمود که هر که محبت و عشق و محبت دوست ثابت قدم رفت
 بعد از آن بر لفظ مبارک را نکرده که ای درویش در زبان حضرت المشائخ شیخ نظام الحق و
 الشیخ والدین قدس الدرر العزیز بنشسته ام بر ایامی
 آن روز که تو میزبان شدی با او اگر می دینی جهان را شوم بکار که گویند که از آنکه خود متصل کن بر آن از آنجا
 عمل این حکایت فرمود که وقتی در مصر کنی و دیوانه بود در آن طوق زود بخور و در دستک و تخمه
 بند پر ای سر و عاقرستان نشسته چون شیخ الاسلام ابو علی فارمدی رحمة الله علیه در بیجا
 بگوشت باو گفت که ای مرد عاقر سیاه چون این سخن را شنید پیش او رفت و نگاه کرد و دیوانه
 گفت چون اشب مشغول خوبی یک پیغام من با دوست بگو آن این است اگر گناه من

همین بود که یکا گفت که ترا دوست میدارم بطریق درخبر در آنم کردی و دست کله درخت در دست
 تخت بند در پای امرو جلالت تو اگر بک است هفت آسمان در زمین رالوق بسازی و در آنم چون انزاری
 و کله جهان دست کله و تخت کله کنی سماذالک یک سر موسی از محبت تو کم کنی آنم چون خاصه
 بنده نواز درین حرف رسیده چشم بر آب کرد و هله که گریست بعد از آن بعد از آن محلی کجایت
 فرمود که وقتی بزرگی در میان بیرون است انجا دید در تابستان میان روز مرده بالایی سنگ
 باچی برهنه ستاده دستگ گرم شده آن مردی که برهنه دیده در هوا داشتند چیران بانده آن
 بزرگ بانگو گفت که زهی استغراق و محبت دوست چون پیش آن مرد رفت چشم خود بر پشت پای
 او مالک ناگاه درویش بخود آمد دست نرود کرد و بر سر آن بزرگ نهاد گفت که اغیز بند کن که
 دوست نباید کنی این قدر بانگو گفتگوی شدم سباد او در غایت آید نوز و نوز گنار و راتواری کن
 الجفت و باز در عالم اتحاد بعد از آن هم برین محل خواجه بنده نواز فرمود که ای درویش محبت خرت
 میوه یک دست است هر چه محبت قوی بود خواجه عزت قوی شود بعد از آن سخن در عالم تجربه افتاد
 بر لفظ سبک را نکرده درویش عالم تجربه بزرگ است دروین عالم کسی در آید که او از آن عالم
 نصیب است بعد از آن که او درویش بر کسی که در عالم تجربه مبتلا کرد او در همه وقت تجربه
 در دوش و در آفرینش قدرت حق بود اگر ایستاده است در دهم دست است اگر نشسته است
 در خیال است و اگر غلطیه است در تماشای قدرت و عظمت دوست است و اگر بیدار است
 کرد خجای عظمت دوست بعد از آن چون خواجه بنده نواز برین حرف رسید چشم بر آب کرد که دروین

سرایمی مناسب حال فرمود *	حاشق به هوای دوست در بخش بود	درباد محبت خویشش به پیش بود
	نزد که همه سخن چیران باشند *	نام تو در دین سینه در دوش بود

بعد از آن بعد از آن محبت بر لفظ سبک را نکرده درویش چون اهل تجربه نواز با نواز گنار و نواز
 بر جلک نواز کرد که نواز سبک بر آید مخصوص ایشان در آن باشد که در نظر دوست قبول کند
 بعد از آن فرمود که ای درویش در دلیل العاشقین میبویستند که وقتی بزرگی در عالم کله بود

ایستاده و دیده در هوا داشتند و چیران نازده در حالت نظرات خورش از کسی که می از عشق رسیده
 که کف مالک آن بزرگ چون این معاینه بدید لرزه و بیفتاد و در هوش شده چون هوش آمد
 مردی حاضر بود در آن حالت عرض کرد که ای شیخ این چه حالت است و چه بین ترس چیست گفت
 ای خیز جریانی در عالم تجربه است این زبان در عالم کسک بودم چه دیدم که ترس از کسی که ترس از هوش
 سوال میکند کیف مالک پس ای خیز فرستادم که هر چه در آفرینش حق بجان تعالی است از هوش
 تا بفرش همه در اوصاف حق تجربه اند و در هوش و در عالم تجربه افتاده اند ازین سبب در لرزه
 افتادم چون خواجه بنده نواز این حرف رسیده چشم بر آب کرد و فرمود که ای درویش چیرانی در
 مساله تجربه است بنده این بیت حضرت خواجه نظامی بر لفظ سبک را نکرده
 نظامی این چهار سراسر است که خاطر عیان کردی با کسی ترس بخند از زبان در کش زبان در کش
 چون خواجه این بیان تمام کرد بنده روسی بر زمین آورد و التماس کرد که قول شیخ اسلام
 حضرت خواجه معین الدین من سرا اغیز یا او عد است اگر فرزان شود خواجه فرمود بخوان *

از طلوع دل زو علم یک معجز خراسان	ز دره به ستم در بر ده انوار او
بالا که درات تمم بر یک نزلان دیده شده	یک دره به ستم از بر تو نوار او
سندش جلالت کوه طاقت ناز چشم سر	از دیده دل کن نظر تا بنگری دیدار او
گلزار کوی آب گل در آن قصر طاران	با سری خود چشم سری هم از اسرار او
الطهار حسن دلبری می بین بر میگری	پیدا است در نظر سری آن سخن انظار او
خواجه که در خود نظر نشسته نواز از نظر	بازش کند ز دره چیرانم اند کار او
بر شد جهان کس را زو شکر یک نظر از	مومن از کواختر و در قیود نور نوار او
ترس سواش نشسته بود ایللیسیا ایته	زلف تو بر هم تافته آن طلقه ز نوار او
سکین معین دیک غم خواجه نواز نزل	بنت تو کلام لم بزل در کسوت گفتار او

چون دعا می این فعل بر خواجه بنده نواز ناز ناز ای که گریست و فرمود که ای درویش کواختر
 و بسیار حساسان فرمود با نزاری چه خاص دکلاه چهار ترکی بنده عطا فرمود لاله مدعی فلک بیت

آنرا سرود فرمود امیر المؤمنین عمر رضی الله عنه در آن دید که رسالت پناه سرود می شنوندند دیگر نیند
 عمر رضی الله عنه نیز گریان شد بعد از آن امیر المؤمنین عثمان و امیر المؤمنین علی رضی الله عنهما
 در آن همچنان سرود شنیدند از ایشان گریان شدند بعد از آن چون وقت نماز در آن روز فرا رسیدند
 وقت نماز پیشین بود و تشهد و نگویند نماز گذارند بعد از آن خواهند بنده نو از بر لفظ مبارک را که
 که ای درویش وقتی دانشمندی بخندم حضرت سلطان المشایخ شیخ نظام الحق والدین
 قدس الله سره را نیز بیامد و گفت که گجا رو باشد که چنگ در باب و مزامیر در جمیع می توانند و
 سلح در دهند و صوفیان رقص کنند حضرت شیخ فرمود که ای عزیز سلح مطلق حرام نیست و مطلق
 حلال نیست حق سبحانه تعالی یکی را حلال گردانیده است و یکی را حرام پس بدان کسی که حرم گرانید
 است او را باید که نشنود و آنکه حلال دانسته است بدان گوشه بعد از آن فرمود که کسی گوی
 در مدح مزامیر و زنگ چندین احتیاط آمده است و در مدح مزامیر بطریق اولی تا بایکی از احتیاط
 اند و در مدح آنند مساوی اگر از این هم آفتد پس او را چه ماند بعد از آن فرمود که سلح درادی
 در دوستان است چنانچه برای درویشی دار و بیکند هم چنین برای نادری سلح در او نیست
 و بر قول امام عظیم در شرح مالک نفس نیامده است و در اینست پس همچنین سلح بر قول امام
 برای پرخان در دل دروان سلح است و بعد در آن و اهل نفسان و فخر و فخر و فخر و فخر است
 در شریعت و هم طریقت چنانچه شیخ الاسلام حضرت شیخ سعدی شیرازی میفرماید +

جهان پر سلح است مستی و شعور	دلین چه بیند در آئینه کور +
پریشان شود گل باو حشر	نیز بیزم که نشکافدش جز تبیر +

بعد از آن مهدین محل مناسب این حال حکایت فرود که در اصفهان پادشاهی بود
 پهنری داشت و پنهان یک پسر بوده آن پسر را بسیار دوست داشت در شب در روز ایشان
 خود نگاه داشتی و یک لحظه از خود دور نگردی روزی پادشاه اندرون محل رفتند و پسر
 فرصت یافت در میان راه از سر دور گردش او رسید نمره زوده از اسپ بیضا و فخر و فخر
 دست بدست برداشته و در خانه آوردند شاهزاده را فرست پیداد خبر مالک طیبی و حکیمی بود

شکارند هزار دینار دهند + با شیخ کلیم هر که را بدیدند + بعد از آن بر لفظ مبارک را که ای درویش
 بلا که حق سبحانه تعالی بر دل داد و دنیا است هر چه بینی ظهور است بهین که خواهم بنده نوازین
 فراتر تمام کرد و باز نماز پیوست بنده و خلق با انگشت الخمد سد علی ذک +
 مجلس ششم - در بیان سلح و جوان اتاده دولت پای بوس صبل شد و ناله آنچه سرداری
 و مولانا محمد قیام الدین و مولانا بدر الدین صاحب حاضر وقت بودند عزیزان دیگر همه حضرت
 مبارک بودند بر لفظ مبارک را که ای درویش شنیده ام از زبان دربار حضرت سلطان المشایخ
 شیخ نظام الحق و الشرح والدین قدس الله سره و الخیر که سلح بر چهار طریق است یکی حلال دوم
 حرام سوم کرده چهارم سلح بعد هر یکی از شیخ داد و بیان فرمود که اگر صاحب و بعد در اول بسوی
 حق تعالی بیشتر باشد آن سلح است اگر به طرف مجاز باشد آن کرده باشد اگر کلی دل بجانب
 حق باشد آن حلال است اگر کلی دل بطرف مجاز باشد مستحرام است بعد از آن همین
 محل فرمود که ای درویش صفتی که نمودن است چوا حرام باشد شیخ الاسلام خواجه حسین الحق و
 الشرح والدین قدس الله سره و الخیر در باب سلح فرموده اند که سلح یکی از اسرار الهی است
 چنانچه نیز باید الدین که شمعون ائمن و شیخون ائمن و ائمن ائمن ائمن ائمن ائمن ائمن ائمن ائمن ائمن
 هم آواز آنگاه چون خصلتهای حیوانی که در ذات تمام عالم است از ذات امیسل که در خصلتهای
 انسانی در دل او مستولی شود عشق غالب آید و بهیبت مجاز از اسرار الهی را کشف گرداند
 چون اسرار باطن را کشف شود بدان در قفس آید چنانچه بزرگی میفرماید +

گر عروس سبز پوش مرا روی نماید	لا حرم طاووس دل در قفس آید
-------------------------------	----------------------------

مناسب این حال بنده می فرموده بهنگ نمانگی ساسان بین پویا و پادشاهی تا چون سرخس که آید
 بعد از آن فرمود که ای درویش در صحیح بخاری مسطور است که جابر پیش ام المؤمنین عائشه
 رضی الله عنها مدینه میزد و سرود میکرد امیر المؤمنین ابو بکر صدیق رضی الله عنه شیخ کرد رسول
 فرمود ای ابوبکر ایشانرا بگذارد که بر قومی را عید است بعد از آن فرمود که در عارف نوشته
 دیده ام که عاشره رضی الله عنها گفت که وقتی نزد سرودی که در رسول خدا در آورده حال خود

لعل زالی
 سماع
 رسد

باشد چه سود چون از ابل درویشت پس معلوم شد که این کار تعلق به درو در بدو بدو بنامیر چون
 خواجه بنده نو از این حکایت تمام کرد و روی سوی شمال اشاره کرد که عزیزان انخیزین بگو چون
 کمال سماع آغاز کرد و ما محمد سادی و مولانا ابوالدین رحمته المدعلیه بر دو بر خاستند و
 در قصص شدند از ناز پیشین تا ناز دیگر در قصص بودند و قصصیه ه این بود که گویند گان می گفتند
 عشق در پرده می نوازند عاشق کوه که نشود آواز از بهر فصل نوبه دیگر ساز و بهر نزاران زخمیکه از آفتاب
 همه عالم صدمای نغمه است یکدک شند و پنجه صلیب بر زنده از آواز جهان برون افتاد و خود صداکی
 نگاه داد و باز سر او بر نزاران بر روز خود تو نبش کوسن نیم غماز چون سماع فرزند وقت
 ناز و دیگر بود و تجدد و ضو کردند و ناز بگذاردند بعد از آن خواجه بنده نواز در صحن جلالت فایده قسمت
 مولا اسمعاج الدین و مولانا قیام الدین و عزیزان دیگر همه فخرت حاضر بودند کمال توال سرود
 آغاز کرد و خدمت خواجه در در قصص شدند و در قصص می کردند و دیگر بیستند چنانچه حاضران مجلس را اثر
 کرد چون سماع فرزند همه عزیزان در پای خواجه افتادند بعد از آن در صحن خانه شش شدند
 و قصصیه گویند گان میگفتند این بود

عجم که تو دارم به پیش که گویم
 اگر گشت که روم بستم عشقت
 طبعیم تو باشی علاج از که خواهم
 ز سحر می چه جویم که گویم چه جویم

از ناز دیگر تا ناز تجدد خواجه بنده نواز در در قصص بود درین میان چون وقت نامی آمد و تجدد وضو
 می کرد نواز بجای آمد و الحمد لعل علی و تک بعد از آن فواد در ایام پیش اتنا و بر لفظ مبارک
 را ناز که می درویش چون بهتر آدم علیه السلام از بهشت بر ناز فرستاد تا نواز تمام انام او سیاه
 گشته بود چون حق سبحانه تعالی توبه او قبول کرد و فرمان شد تا در راه تالیخ سینه زیم و چهارم
 و با شرفیم در ده دار و اول روز نوزاد روز نوزاد نواز نواز نواز نواز نواز نواز نواز نواز نواز نواز
 انام سفید شده سوم روز تمام انام او کمال آمد بعد از آن بهرین محل فرمود که ای درویش

انام سفید شده سوم روز تمام انام او کمال آمد بعد از آن بهرین محل فرمود که ای درویش

انام سفید شده سوم روز تمام انام او کمال آمد بعد از آن بهرین محل فرمود که ای درویش

طلب فرمود هر چند که نقیش کردند و دیدند معلوم نشد که چه خدمت است چون رحمت نشود چه
 کنند همه اطبا و حکما اتفاق یکدیگر گفتند که رحمت این بیج معلوم نشود نه از آن پس چنان شد
 که شاهزاده عمام و آب گذاشت و سخن هم گذاشت بیروش و تجدد بود چون بخود آرمی همین
 سخن گفتی که در ده می سوزد و باز بیروش شی و سخن بگو گفتی چنان شد که شاهزاده در آن شب
 فوت شد بعد از وفات او پادشاه فرمود که شکم او پاره کنند و بینند که درون او چه علت بود زیرا که
 او همین گفتی که درون می سوزد و چندین حکما و اطبا بر نفس او دیدند بیج یافتند که چه رحمت
 دارد از حکم پادشاه هم چنان کرد چون شکم او پاره کرد و نواز شکم او سرخ سنگ بر آمد و طبع طبعیان
 و حکیمان را نمودند که بیج علت است همه اتفاق گفتند که ما را این علت معلوم نمی شود و در
 بیج کتاب طلب نیامده است پادشاه چون شاهزاده را دست میداشت فرمود که از آن سنگ
 دو گین بسیار نواز او یادگار بماند هم چنان کرد و در آن سنگ دو گین بسیار نواز فرمود که کی
 در دست بوشد بعد از چند روز پادشاه چون طعام شاهزاده یاد او را تم بر خاست ندی پیش
 پادشاه سرودی گفتند پادشاه و شش نیدن سرود بود و جز نوازت گین در گذار آهه بگذاخت و سخن
 حمدان ماند حکمایان و طبیبان آن وقت را طبعیه گفتند آنچه اسرار است حکیمان گفتند که ای پادشاه
 بستر تو عاشق بود ما را دستیم و گزنی فرمودیم که پیش او سرود گویند زیرا که این سنگ در شکم او گذاشتی
 از صحت یافتی

خرم نمی که جان بهر نواز برای یار
 اقبال آن سری که شود پایال دوست
 پادشاه بران فرمود که گین دوم از خزان بر یاد و چون آمد پادشاه را گین را بر دست نهاد
 فلان فرمود که سماع در مهند چون آمد و پادشاه مخلص در آن گین نظر کرد و از آن سرود گین در
 گذار آرمی هم در نظر ایشان بگذاشت بعد از خواجه بنده نواز فرمود که ای درویش معلوم شد که سماع
 هادی در دندان است بعد از آن فرمود که اگر کسی صاحب ذوق است در درویشیت
 بیک بیت که اگر گویند به نشود او را و قی پیدا شود اگر چه در میان ما میر باشد اما آنکه
 از عالم ذوق خبری ندارد و اگر پیش او گویند گان باشد و از هر صحن جنگ با بی مزایم

در دلیل العارفين بنشسته دیده ام که وقتی بزرگی مرگ نزدیک رسول خدا صلی الله علیه و سلم آمد
 فرمود که در هر ماه سه روز روزه دارید و چهارم پانزدهم شان جان باشد تا تمام سال روزه دار
 باشی شد بعد از آن بهترین عمل فرمود که ای درویش شنیده ام از زبان دیار حضرت
 سلطان الشایخ شیخ نظام الحق والشیخ والدین قدس المدرسه الغریز که در اوراد شیخ الاسلام
 خواجه محمد شتی قدس المدرسه الغریزی نویسد که در خراست از رسول خدا صلی الله علیه و سلم
 هر که در هر هفتاد روزه دارد و یا تمام سال روزه داشته باشد روزی در قیامت آمانا و صدق
 او را با هفتاد کس از اهل بهشت او شفاعت دهند چون سرگزگور بر آرد روی چون ماه صیاد بود
 تابان باشد همین که خواجه بنده نوایان فرود نام در درون حجره مشغول شد بنده و طلق بازگشت
 الحمد لله علی ذلک +

مجلس نهم - در بیان فضیلت دادن طعام افتاد بود دولت پایی بوس حاصل شد -
 مولانا زین الدین و مولانا المصباح الدین رحمته الله علیهم و عزیزان دیگر همه بخودست
 مبارک حاضر بودند و بر نطق مبارک را اندک ای درویش طعام داد که گرسنگان را سیر کرد و در نوبت
 پسندیده است میریج بهتر از این سعادت نیست که کسی گرسنگان را سیر کند از نوازش رساند و
 دلها می ایشان بدست آرد بعد از آن بهترین عمل فرمود که ای درویش وقتی یکی پیش شیخ
 الاسلام ابو سعید ابوالخیر رحمه الله علیه بود گفت که راه حق بنا خداست شیخ گفت بعد از
 از موجودات راه است بجانب حق سبحانه تعالی میریج را می نزدیک تر از راحت رسانیدن بهتر است
 مردمان نیست بعد از آن فرمود که در دلیل سالکین بنشسته دیده ام که وقتی خواجه میریج
 رحمه الله علیه در ایام بصری بر روی یک نشسته بود و در سخن درس لکه بی نیت را بعبود فرمود
 که ای خواجه کمالیت درین راه چیست خواجه فرمود برین مصلای آب انوارت و نماز کرد بعد
 از آن فرمود که ای را چه تو هم چیزی داری را بیه مصلای بر او انوارت و نماز کرد بعد از آن خواه
 حسن بصری فرمود که ای را بیه این مثل هست که اگر آب روی خسی باشی با تو در جوار می کسی
 باشی و اگر دل پرست آری کسی باشی بعد از آن بهترین عمل فرمود که ای درویش وقتی جمع

تقدیران بخودست سلطان الشایخ شیخ نظام الحق والشیخ والدین قدس المدرسه الغریزه از زبان
 در میان ایشان یکی گفت که ای شیخ ملازم کم خود را بکست بنا خواصه ادا ام المدرسه که تا تمام فرمود
 که طعام بیار چون خادم طعام بیار و پیش آن تقدیران نهاد آن تقدیر نکور اگر گفت که ای شیخ
 طعام را بکنم چرا چیزی که است می باید نمود خواجه ادهم المدرسه که تا تمام اخلاقی که در وقت فرمود که الغریز
 اگر است همین طعام است بخور بلکه ازین که است بهتر نیست چون تقدیران سخن شنیدند روی
 بر زمین آمده و در طعام بخوردند و بر نطق بعد از آن بهترین عمل فرمود که ای درویش در جنت لاسلام
 می نویسد که چون یاران بخودست رسال آمدی تا چیزی بخوردی و باز شنیدی ای بعد از آن
 فرمود که آنس بن لک بر او است است که از حضرت رسول خدا سوال نمود که ثامن صدقه بگویم که
 است یا صد رکعت نماز تطوع فرمودند تا ای که درویش دادی باز سوال کردم که حاجت مسلمان
 بر آرد در راه کردن بهتر است یا صد رکعت نماز تطوع فرمودند حاجت مسلمان بر آرد در
 اولی تر بعد از آن فرمود که ای درویش معلوم است که چیزی بهتر و فاضلتر از این نیست
 که این دلها بدست آرد راحت رساند این از همه بهتر است همین که خواجه بنده نوایان
 فرود نام کرد تا بیوست بنده و طلق بازگشت الحمد لله علی ذلک +

مجلس نهم - در بیان ترک دنیا افتاده بود دولت پایی بوس حاصل شد عزیزان اهل سلوک
 حاضر بودند چنانچه مولانا المصباح الدین و مولانا بدر الدین رحمته الله علیهم بر
 مبارک را اندک ای درویش راحت در خانه اهل دنیا میریج نیست اگر است و خانه فقیر است
 فرمود که دنیا بنوعی است ای بعد از آن فرمود که در راه سلوک درویشان را که صیقل
 محبت زدگار دنیا را از آئینه دل پاک کرده اند و دیگر سخن سبحانه تعالی می توانست گیر و هستی
 غیر از میان بر خیزد و با حق لگانه شوند و اگر چنین باشد عاشا و کلابی نتواند رسید -
 بعد از آن بهترین عمل فرمود که ای درویش شنیده ام از زبان دربار حضرت سلطان
 الشایخ شیخ نظام الحق والشیخ والدین قدس المدرسه الغریز که در حدیث رسول خدا
 صلی الله علیه و سلم آمده است حبلا دنیا را س کل خطیبه و ترک دنیا را س کل عبادة - یعنی

دوستی دنیا سر همه خطاست و ترک دنیا سر همه جاهتهاست بعد از آن فرمود که ای
 مردیش در راه المحسنین نوشته دیده ام که جمله بر بهادر فاجعه می کرد و کلید آن دوستی
 دنیا که در جمله نیکو در خفا جمع کرد و کلید آن دشمنی و مبارکه بود بعد از آن فرمودند
 که ای مردیش شیخ الاسلام شیخ عبدالستری رحمة الله علیه در سال خود آورده است
 که هیچ جمالی بزرگ تر میان بندگان و مومنان دنیا نیست زیرا که جان قدر الحق سبحانه تعالی
 با نامان خود از آن بر نفس سبک اند که کلیدی بود که گشودند فریضه طعام خود و در میان برسان آبی رسید تا نماز
 بگذاشته بود و نمازی چیتودهی خورد بعد از آن حال یکی از اهل دنیا بر سر آبی رسیده بود و چشمش
 بسیار کرد و گفت اگر تو صحبت سلطان مانتیاری کنی از یک دو بر بگرددن بر می کلیم اگر گفت
 آن تو بزرگ رفتا هست کنی ای یک صحبت و آرزوی دنیا بر می بعد از آن بهرین عمل فرمود
 که ای که در دیش در راه سلوک آنرا گویند که در دل او جز یاقوتی عالی انبیه دیگر نماند و هیچ
 مشغولی نشود جز یاد حق تعالی و باطل دنیا مشغول و نشسته و بر خاست مکنه و ساک ماه حق با
 دعا گو روی بر زمین آورد و التماس کرد که این شکسته که نماز خود در تلم آورد و ای فایده خود
 طایرین پیاده را بپذیر و گو کتاب تالیف کند بر لفظ مبارک اند که هیچ بهتر و فاضل از این نیست
 که این کس هر چه از زبان شیخ بشنود بنویسد و خود هم یاد کند و فایده این به دیگری هم رساند
 زیرا که شنیده ام از زبان دربار حضرت سلطان الشانچ اولیا قدس سره العزیز که در حدیث
 آمده است اخیراً فی الخبر الشعی بی بی بهترین خبر آنست که خود فایده گیر بود و بگیری هم رساند
 تمام شد لفظ حضرت سلطان الشانچ شیخ نصیر الحق و الشیخ والدین قدس سره العزیز العزیز
 تا تاریخ سیزدهم ماه صفر سنه هجری نبوی روز پنجشنبه وقت نماز ظهر

تذکره

و اوضح با و که این کتاب ناب و بود و منافع انبیین و منافع حضرت شیخ اکبرین نصیر الدین محمود
 جلیل و بزرگ است که از نامان خلفائے حضرت سلطان جهانباد تا هزار کتاب شیخ فایده بود و بصورت در کتب موسی
 بلخ حال کرده شده است که با ابدان اشرف قدس سره بنام محمد عبدالعزیز که هم بلخ جهانبادی و باقی

